

Економіка і організація поліграфії

УДК 388.246.025.2

Є. М. Палига

НОВІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ ЯК ЗАСІБ ДЕТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Формування ефективного власника в Україні визначається передусім процесами реформування власності та ступенем розвитку корпоративного сектора (як державного, так і приватного). Перебіг приватизації засвідчив, що з початку процесу свою форму власності змінило понад 90 тис. об'єктів [1, с.36]. Сьогодні корпоративний сектор України об'єднує 17 млн. індивідуальних акціонерів, у т.ч. понад 14 млн. дрібних, які з'явилися внаслідок масової приватизації, і займає найвагоміше місце в українській економіці. На нього припадає майже 75% внутрішнього валового продукту. Він охоплює 12,1 тис. відкритих та 22,2 тис. закритих акціонерних товариств, 261,2 тис. товариств з обмеженою відповідальністю та 4,1 тис. інших господарських товариств [1, с.78].

Однак за роки реформи в Україні не створено необхідних інституційних передумов, які б сприяли утвердженню ефективних механізмів корпоративного управління, формуванню в цій сфері професійної культури, міжнародних стандартів. Низький рівень корпоративного управління кореспондується з відповідним станом національного фондового ринку. Залишається незадовільною прозорість роботи акціонерних товариств, значна частина яких не звітує про свою діяльність. Лише 6% цінних паперів знаходиться в обігу на організованому ринку. Фактична відсутність організованого ринку деформує механізм ціноутворення акцій і породжує тіньові схеми реалізації, позбавляє, насамперед малих акціонерів, можливості продавати акції за ринковою ціною чи вигравати від підвищення їх ринкової ціни [2, с.17–19].

Великі та малі акціонери не мають змоги реалізувати свої управлінські права. Будь-яке бажання впливати на рішення щодо роботи компанії, мати пропорційне представництво у спостережних радах, голосувати на зборах акціонерів і отримувати надійну поточну інформацію про фінансовий стан акціонерного товариства пов'язане з надзвичайними проблемами. Особливо поширеними є порушення базових принципів корпоративного управління – несанкціоноване акціонерами “вимивання” основних актів корпорацій, продаж або передача відповідних актів менеджерам за цінами, нижчими

за ринкові, “розмивання” акціонерних часток через вторинний випуск акцій без забезпечення привілейованого права акціонерів щодо участі в збільшенні статутного фонду, продаж за тінювими схемами продукції компанії дешевше, ніж на ринку, тощо.

Як свідчить практика, сьогодні багато управлінців перенесли методи і прийоми управління державними підприємствами на акціонерні товариства, що призводить до негативних результатів у діяльності приватизованих підприємств, через що не вдалося значно знизити рівень тінізації економіки, злочинності й корупції та зменшити їх вплив на соціально-економічну ситуацію в державі. Досі не створено чіткого механізму міжвідомчої координації, ефективного та якісного корпоративного управління акціонерними товариствами, внаслідок чого ряд підприємств працює неефективно, без належної віддачі для власників і держави.

На забезпечення належних умов функціонування акціонерних товариств, підвищення ефективності їх діяльності та залучення інвестицій у вітчизняну економіку спрямований Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку корпоративного управління в акціонерних товариствах” від 21.03.02 р. №280/2002, яким передбачено запровадження в нашій державі національних принципів (кодексу) корпоративного управління. З урахуванням кращого світового досвіду з корпоративного управління різних країн і корпорацій та українського законодавства пропонується нове для нашої країни бачення системи взаємовідносин в акціонерних товариствах. Передусім йдеться про розвиток корпоративного сектора економіки, який забезпечить:

- захист прав акціонерів;

- розкриття інформації та прозорості роботи акціонерного товариства;

- реалізацію інноваційно-інвестиційної моделі вітчизняної економіки;

- завершення формування правового поля корпоративної системи економіки;

- створення умов для легалізації зайнятості;

- розвиток банківської системи та ефективну діяльність фінансових ринків;

- скорочення ринків монополізації виробництва та розвитку конкурентного середовища;

- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за підприємницькою діяльністю шляхом застосування економічних механізмів, майнової відповідальності та банкрутства з одночасним обмеженням повноважень державних регулятивних органів щодо адміністративного втручання в господарську діяльність підприємства;

- посилення захисту майнових прав держави шляхом подання для розгляду Верховною Радою України законопроектів “Про управління об’єктами державної власності”, “Про казенні підприємства”, “Про довірче управління майном”, а також змін і доповнень до закону України “Про оренду державного і комунального майна”;

- прозорість у сфері виконавчої влади;

підвищення ефективності системи управління корпоративними правами; розроблення відповідного правового забезпечення процесу легалізації (амністії) доходів, отриманих через приховування, від надмірного оподаткування [1, с. 86].

Разом з тим державна комісія з цінних паперів і фондового ринку України затвердила національні принципи корпоративного управління документом, який має справити суттєвий вплив на формування цивілізованих правил гри і взаємовідносин на ринку акціонерного капіталу. Національні принципи містять ключові засади, на основі яких мають розвиватися корпоративні відносини в Україні, і конкретні рекомендації щодо ефективного та прозорого управління діяльністю акціонерного товариства з боку його акціонерів. З січня 2004 року набрали чинності 29 законодавчих актів України, зокрема новий Цивільний і Господарський кодекси України, інші нові закони і зміни до окремих нині діючих законів, які регулюватимуть діяльність акціонерних товариств. Тобто вже сьогодні є необхідна правова основа, щоби наглядова рада і виконавчий орган (менеджмент) чітко розподіляли повноваження між собою для забезпечення: місії і мети товариства; прав акціонерів; ефективного управління і контролю; розкриття інформації та прозорості; контролю за фінансово-господарською діяльністю; зацікавленості акціонерів та найманих працівників.

Реалізація зазначених та інших заходів в економіці сприятиме не лише формуванню повноцінного ринкового середовища й розвитку економіки і суспільства в цілому, а й відродженню та ефективному розвитку вітчизняного корпоративного управління, подальшій детінізації економіки.

Багатий історичний досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що формування корпоративного капіталу й власності було доволі складним і тривалим процесом. На жаль, це має місце і в Україні, що негативно відбивається на роботі акціонерних товариств, соціальній безпеці і захисті населення [3, с.34–35].

Сучасна корпорація виконує роль своєрідного локомотива ринкової економіки. Маючи власний ринок продажу й купівлі акцій у вигляді ринку корпоративних цінних паперів, як основного сегмента фондового ринку, акціонерна форма капіталу і власності відкриває можливості встановлення фінансового контролю над раніше незалежними фірмами для включення їх у свою сферу прийняття господарських рішень [4, с. 57–59].

Великі корпорації виконують і консолідують місію щодо дрібного та середнього бізнесу. Органічне включення останнього в систему корпоративного господарювання, попри всі його критичні оцінки, має розглядатись як одна з важливих форм виробничої інтеграції. Адже більшість цих підприємств добровільно виступає субпостачальниками, що працюють за підрядами та замовленнями головних компаній. Таким чином, економічне домінування корпорацій у розвиненій ринковій економіці трансформується у формування потужних виробничо-господарських комплексів, функціонування і розвиток яких передбачає високий рівень координації й використання ефективного та якісного корпоративного управління.

Розвиток на основі акціонерного капіталу інтеграційних процесів як виразу загальної тенденції до усуплінення виробництва й капіталу в національному та світовому масштабах має своїм наслідком посилення стійкості корпорацій і макроекономічної стабільності. Таким чином, формування і розвиток корпоративного сектора економіки відкриває широкі можливості як для концентрації капіталу зусиль, досвіду та інтелекту, так і для розв'язання складних економічних, науково-технічних, соціальних і управлінських проблем.

Виникнення й функціонування тіньової економіки в Україні обумовлене низкою політичних, економічних і соціальних факторів, які витікають з незалежного методологічного, законодавчого та нормативного забезпечення економічної трансформації суспільства, що створило окремим групам населення сприятливі умови для отримання прибутків, завдало значних економічних збитків державі, призвело до послаблення державних функцій контролю та регулювання в багатьох галузях фінансово-господарської діяльності.

Впровадження національних принципів корпоративного управління та жорстких правил гри в діяльності акціонерних товариств у корпоративному секторі економіки буде запорукою подолання тіньової економіки та корупції, що є необхідною умовою входження України до Європейської спільноти.

Проблемам розвитку корпоративного сектора економіки України в контексті цілей тисячоліття та світової глобалізації значна увага приділялася на Міжнародному економічному форумі, що відбувався 27–28 травня в Києві. Зокрема, порушувались питання узагальнення світових концептуальних моделей корпоративних утворень в умовах глобалізації; визначення сучасних тенденцій корпоративного розвитку в Україні; формування інфраструктур і державного управління корпоративним сектором економіки; оцінки соціальних і економічних наслідків корпоративності, механізму сприяння становленню реального ефективного власника, що забезпечить утворення потужного середнього класу і поліпшення життя в Україні.

Реалізація накреслених завдань форуму передбачала: розв'язання ряду актуальних проблем соціально-економічного розвитку України до 2015 року; визначення пріоритетних напрямів і механізмів управління корпоративними правами в контексті глобалізації й інтеграції України в світовий економічний простір; становлення демократичної держави з потужним середнім класом, забезпечення добротного життя та сприятливого довкілля.

Таким чином, позитивний розвиток корпоративного сектора України пов'язаний з подоланням тіньової економіки в державі, з концентрацією капіталу в умовах світової глобалізації та інтеграції України в світовий економічний простір.

1. Бондар У. К. Збірник доповідей та тем Міжнародного економічного форуму "Теорія і практика розвитку корпоративного сектора економіки України в контексті цілей тисячоліття та світової глобалізації". Ч. I. К., 2004. 2. Голев М. К., Павлов В. У. Корпоративне управління: діяльність підприємств на фондовому ринку (регіональний аспект). К., 2004. 3. Гошовська В. Соціальна домінанта національної безпеки: актуальні проблеми: Монографія. К., 2004. 4. Палига Є.М. Соціально-економічний механізм формування ефективною і стабільною економіки. Л., 2000.